

Nền kinh tế Trung Quốc phải chăng là 'một quả bom hẹn giờ'?

Tác giả, Nick Marsh

BBC News . Phóng viên kinh tế châu Á

31/8/2023

Nguồn hình ảnh, Getty Images

Chụp lại hình ảnh,

Quá trình phục hồi sau Covid của Trung Quốc diễn ra một cách chậm chạp

Sáu tháng vừa qua đã mang đến một loạt tin xấu đối với nền kinh tế Trung Quốc: tăng trưởng chậm, tỷ lệ thanh niên thất nghiệp cao kỷ lục, đầu tư nước ngoài thấp, xuất khẩu và tiền tệ yếu, và bất động sản đang gặp khủng hoảng.

Tổng thống Mỹ Joe Biden đã mô tả nền kinh tế lớn thứ hai thế giới là một "quả bom hẹn giờ", dự đoán sự bất ổn ngày càng gia tăng ở quốc gia này.

Nhà lãnh đạo Trung Quốc Tập Cận Bình đáp trả, biện giải về “khả năng phục hồi mạnh mẽ, tiềm năng và sức sống to lớn” của nền kinh tế.

Vậy ai nói đúng - ông Biden hay ông Tập? Như thường lệ, câu trả lời có thể nằm đâu đó ở giữa phát ngôn của hai người.

Mặc dù nền kinh tế khó có thể sụp đổ trong tương lai gần, Trung Quốc phải đối mặt với những thách thức to lớn và sâu rộng.

Khủng hoảng bất động sản và các hộ gia đình nghèo hơn

Trọng tâm của các vấn đề kinh tế ở Trung Quốc là thị trường bất động sản. Cho đến gần đây, bất động sản chiếm 1/3 toàn bộ tài sản của nước này.

“Điều này thật không hợp lí. Chẳng có ý nghĩa gì cả”, giáo sư kinh tế Antonio Fatas tại trường kinh doanh INSEAD ở Singapore nói.

Trong hai thập niên, bất động sản ở Trung Quốc đã bùng nổ khi các nhà đầu tư thúc đẩy làn sóng tư nhân hóa. Nhưng cuộc khủng hoảng đã xảy ra vào năm 2020. Đại dịch Covid toàn cầu và dân số ngày càng giảm không phải là những yếu tố tốt cho các chương trình xây dựng nhà đất không ngừng nghỉ.

Chính phủ Tập Cận Bình lo ngại về một cuộc khủng hoảng kiểu Mỹ năm 2008 nên đã đặt ra giới hạn về số tiền mà các nhà đầu tư có thể vay. Chẳng bao lâu sau, họ nợ hàng tỷ đồng mà không thể trả được.

Hiện tại, nhu cầu về nhà ở đã sụt giảm và giá bất động sản cũng lao dốc. Điều này đã khiến những người sở hữu bất động sản ở Trung Quốc - vừa thoát khỏi ba năm bị hạn chế nghiêm ngặt vì Covid - trở nên nghèo hơn.

“Ở Trung Quốc, bất động sản thực sự là khoản tiết kiệm của bạn”, Alicia Garcia-Herrero, nhà kinh tế trưởng về châu Á tại công ty quản lý tài sản Natixis, cho biết: "Cho đến gần đây, đầu tư bất động sản dường như tốt hơn là bỏ tiền vào thị trường chứng khoán một cách điên cuồng hoặc bỏ vào tài khoản ngân hàng với lãi suất thấp"

Điều đó có nghĩa là, không giống như ở các nước Phương Tây, không có sự bùng nổ chi tiêu sau đại dịch hay sự phục hồi kinh tế lớn nào.

Nguồn hình ảnh, Getty Images

Chụp lại hình ảnh,

Khủng hoảng bất động sản đang đè nặng lên nền kinh tế lớn thứ hai thế giới

“Có quan niệm cho rằng người Trung Quốc sẽ chi tiêu điên cuồng sau Covid”, bà Garcia-Herrero nói: "Họ sẽ đi du lịch, đến Paris, mua mô hình tháp Eiffel. Nhưng thực ra họ biết số tiền tiết kiệm của mình đang bị ảnh hưởng do giá nhà giảm nên họ quyết định giữ lại số tiền mặt họ có."

Tình trạng này không chỉ khiến các hộ gia đình cảm thấy nghèo hơn mà còn làm trầm trọng thêm vấn đề nợ nần mà chính quyền địa phương phải đối mặt.

Theo ước tính, hơn 1/3 doanh thu hàng tỷ USD của họ đến từ việc bán đất cho các nhà đầu tư hiện đang gặp khủng hoảng.

Theo một số nhà kinh tế, phải mất nhiều năm nỗi đau này mới nguôi ngoai.

Một mô hình kinh tế thiếu sót

Cuộc khủng hoảng bất động sản cũng nêu bật những vấn đề trong cách vận hành của nền kinh tế Trung Quốc.

Sự tăng trưởng đáng kinh ngạc của đất nước 1,4 tỷ dân trong 30 năm qua được thúc đẩy bằng việc xây dựng: mọi thứ từ đường sá, cầu cống và đường xe lửa đến các nhà máy, sân bay và nhà ở. Chính quyền địa phương có trách nhiệm thực hiện việc này.

Tuy nhiên, một số nhà kinh tế cho rằng cách tiếp cận này đang bắt đầu lỗi thời, theo cả nghĩa bóng và nghĩa đen.

Một trong những ví dụ kỳ lạ hơn về thói nghiện xây dựng của Trung Quốc có thể được tìm thấy ở tỉnh Vân Nam, gần biên giới với Myanmar. Năm nay, các quan chức ở đó xác nhận một cách khó hiểu rằng họ sẽ tiếp tục kế hoạch xây dựng một cơ sở kiểm dịch Covid-19 mới trị giá hàng triệu USD.

Chính quyền địa phương mắc nợ nặng nề đang chịu áp lực lớn đến mức vào năm nay, một số người được cho là đã bán đất cho chính họ để tài trợ cho các chương trình xây dựng.

Điểm mấu chốt là Trung Quốc chỉ có thể xây dựng rất nhiều công trình khi chúng bắt đầu trở thành một sự lãng phí tiền bạc sau đó. Đất nước này cần tìm ra một phương án khác để tạo ra sự thịnh vượng cho người dân.

“Chúng ta đang ở thời điểm bước ngoặt”, theo giáo sư Fatas. “Mô hình cũ không còn hiệu quả, nhưng để thay đổi trọng tâm, bạn cần phải cải cách nghiêm túc về cơ cấu và thể chế”.

Ví dụ, ông lập luận, nếu Trung Quốc muốn lĩnh vực tài chính thúc đẩy nền kinh tế của mình và cạnh tranh với Mỹ hoặc châu Âu, trước tiên chính phủ cần phải nới lỏng đáng kể các quy định, nhường lại một lượng lớn quyền lực cho lợi ích cá nhân.

Trên thực tế, điều ngược lại đã diễn ra. Chính phủ Trung Quốc đã siết chặt lĩnh vực tài chính, chỉ trích các chủ ngân hàng “Phương Tây hóa” vì chủ nghĩa hưởng lạc của họ và đàn áp các công ty công nghệ lớn như Alibaba.

Điều này đã được phản ánh là tình trạng thất nghiệp của các thanh niên. Trên khắp Trung Quốc, hàng triệu sinh viên tốt nghiệp có trình độ học vấn cao đang phải vật lộn để tìm được một công việc văn phòng tử tế ở khu vực thành thị.

Nguồn hình ảnh, Getty Images

Chụp lại hình ảnh,

Xuất khẩu của Trung Quốc giảm mạnh trong tháng 7

Hồi tháng 7, số liệu cho thấy con số kỷ lục 21,3% người tìm việc trong độ tuổi từ 16 đến 25 không có việc làm. Tháng sau, các quan chức tuyên bố họ sẽ ngừng công bố số liệu.

Theo Giáo sư Fatas, đó là minh chứng cho một “nền kinh tế tập trung, cứng nhắc” đang gặp khó khăn trong việc thu hút một lượng lớn người dân vào lực lượng lao động.

Hệ thống từ trên xuống sẽ có hiệu quả khi bạn muốn xây một cây cầu mới, nhưng sẽ trông cồng kềnh khi cây cầu đã được xây dựng và mọi người vẫn đang tìm việc làm.

Chính phủ sẽ làm gì lúc này?

Sự thay đổi định hướng kinh tế đòi hỏi phải thay đổi hệ tư tưởng chính trị. Đánh giá về sự kiểm soát chặt chẽ của Đảng Cộng sản Trung Quốc (ĐCSTQ) đối với cuộc sống gần đây và sự kiểm soát chặt chẽ của Chủ tịch Tập Cận Bình đối với ĐCSTQ, việc này có vẻ khó xảy ra. Ban lãnh đạo có thể cho rằng điều đó thậm chí không cần thiết.

Ở một khía cạnh nào đó, Trung Quốc là nạn nhân của sự thành công của chính mình. Tốc độ tăng trưởng hiện tại chỉ được coi là “chậm” khi so sánh với con số cao đáng kinh ngạc của những năm trước.

Kể từ năm 1989, Trung Quốc đã đạt tốc độ tăng trưởng trung bình khoảng 9% mỗi năm. Vào năm 2023, con số đó được dự đoán là khoảng 4,5%.

Đây là một mức giảm lớn nhưng vẫn cao hơn nhiều so với nền kinh tế của Mỹ, Anh và hầu hết các nước châu Âu. Một số người lập luận rằng điều này phù hợp với sự lãnh đạo của Trung Quốc.

Các nền kinh tế Phương Tây có xu hướng được thúc đẩy bằng chi tiêu của người dân, nhưng Bắc Kinh cảnh giác với mô hình tiêu dùng này. Nó không chỉ bị coi là lãng phí mà còn mang tính cá nhân.

Trao quyền cho người tiêu dùng mua TV mới, đăng ký dịch vụ truyền hình trực tuyến hoặc đi nghỉ mát có thể giúp kích thích nền kinh tế, nhưng điều đó không giúp gì cho an ninh quốc gia của Trung Quốc hoặc sự cạnh tranh của nước này với Mỹ.

Về cơ bản, ông Tập muốn tăng trưởng, nhưng không phải vì mục tiêu đó. Có thể đây là nguyên nhân đằng sau sự bùng nổ gần đây trong các ngành công nghiệp tiên tiến, như chất bán dẫn, trí tuệ nhân tạo và công nghệ xanh - tất cả đều giúp Trung Quốc có khả năng cạnh tranh toàn cầu và khiến nước này ít phụ thuộc hơn vào các quốc gia khác.

Ý tưởng này cũng có thể giải thích phản ứng hạn chế của chính phủ đối với nền kinh tế đang suy thoái. Cho đến nay, họ chỉ điều chỉnh một số khía cạnh - nới lỏng giới hạn vay hoặc giảm một phần lãi suất - thay vì bơm vào một lượng tiền lớn.

Các nhà đầu tư nước ngoài ở Trung Quốc đang lo lắng và muốn chính phủ hành động nhanh chóng, nhưng những người chịu trách nhiệm dường như đang chơi một ván bài dài hơi.

Họ biết rằng, trên giấy tờ, Trung Quốc vẫn có tiềm năng to lớn để tăng trưởng hơn nữa. Đất nước này có thể là một cường quốc kinh tế, nhưng thu nhập trung bình hàng năm vẫn chỉ là 12.850 USD. Gần 40% người dân vẫn sống ở khu vực nông thôn.

Nguồn hình ảnh, Getty Images

Chụp lại hình ảnh,

Ông Tập Cận Bình đã có nhiệm kỳ lãnh đạo đất nước lần thứ ba vào đầu năm nay

Vì vậy, một mặt, việc không bị ràng buộc với các chu kỳ bầu cử đã cho phép và sẽ cho phép Trung Quốc có được tầm nhìn dài hạn như vậy.

Nhưng mặt khác, nhiều nhà kinh tế cho rằng một hệ thống chính trị độc tài không tương thích với nền kinh tế mở, linh hoạt cần thiết để đảm bảo mức sống tương đương với các quốc gia thực sự “có thu nhập cao”.

Có thể có một nguy cơ là ông Tập đang ưu tiên hệ tư tưởng hơn là quản trị hiệu quả hoặc kiểm soát chủ nghĩa thực dụng.

Đối với hầu hết mọi người, điều này là bình thường khi nền kinh tế đang hoạt động tốt. Nhưng khi Trung Quốc bước ra sau ba năm thực hiện zero-Covid, với nhiều người phải chặt vật tìm việc làm và giá trị nhà cửa sụt giảm, thì đó lại là một câu chuyện khác.

Điều này đưa chúng ta trở lại mô tả về "quả bom hẹn giờ" của Tổng thống Biden, cho thấy tình trạng bất ổn dân sự hoặc thậm chí nghiêm trọng hơn là một số hành động chính sách đối ngoại nguy hiểm để đáp trả.

Tuy nhiên, hiện tại, đó chỉ là suy đoán thuần túy. Trung Quốc đã thoát khỏi vô số cuộc khủng hoảng trong quá khứ. Nhưng không còn nghi ngờ gì nữa, giới lãnh đạo đất nước hiện đang phải đối mặt với một loạt thách thức đặc biệt.

“Họ có lo lắng về tình hình hiện tại không? Tất nhiên, họ nhìn thấy những con số”, Giáo sư Fatas nói.

"Họ có hiểu những gì cần phải thực hiện không? Tôi không chắc. Tôi đoán là họ đang thiếu một số điều đóng vai trò nền tảng cho tương lai của Trung Quốc."

<https://www.bbc.com>